

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ
ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Матеріали
XIV Міжнародної
науково-практичної
інтернет-конференції

31 жовтня 2022 року

Одеса 2022

**Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ**

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Матеріали

**XIV Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

31 жовтня 2022 року

**Одеса
ОДУВС
2022**

УДК 351.74
P68

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

P68 **Роль** та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XIV міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, 31 жовтня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. 174 с.

УДК 351.74

© ОДУВС, 2022

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*Андрієнко І.С.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін*

Будь-яка галузь права розвивається навколо базової категорії, яка осмислена наукою та може вважатися концепцією, що покладена в її основу. Традиційно під концепцією розуміють систему поглядів на певне явище, спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, основоположну ідею теорії, загальний її задум. Уже перші наукові уявлення про соціальне страхування і соціальне забезпечення, розвивалися навколо концепції соціального ризику правова природа якого зумовлює особливість існування права соціального забезпечення та визначає такі функції як попередження можливих матеріальних негараздів особи або надання допомоги особі, яка перебуває в особливому матеріальному чи соціальному становищі.

Існуючі дослідження у даній сфері показують, що категорія соціального ризику не є усталеною, а динамічно змінюється залежно від розвитку держави та проголошених нею цінностей. Отже, виникає необхідність подальшого вивчення нових проявів соціальних ризиків та особливостей їх виникнення в Україні, передумов їх формування та реалізації у різних аспектах соціальної сфери, масштабів їх наслідків як для держави, так і для кожного члена суспільства.

Загалом концепція соціального ризику не є новою для вітчизняної літератури. Основоположники теорії соціального ризику (Н. Вігдорчик, В. Догадов, Л. Забелін, Н. Семашко) зазначали, особа одержує право на соціальне забезпечення у випадку виникнення такої обставини, яку суспільство трактує як правомірну підставу участі непрацюючого у розподілі колективного продукту. На їх погляд соціальний ризик мав економічну природу та являвся природним наслідком розвитку капіталізму.

Однак, у період існування СРСР названий термін був вилучений з наукового вжитку. На відміну від цивільного та кримінального права, де термін «ризик» хоча б згадувався, проводилися відповідні дослідження. Вважалося, що у сфері соціального забезпечення не існує ризику, а старість, інвалідність, тимчасова непрацездатність, сімейні обов'язки (вагітність і пологи, виховання дітей, догляд за людьми похилого віку та літніми родичами) – є суттю підстави для «турботи» держави про своїх громадян [1].

Однією із перших спроб вивчення соціального ризику в сучасних умовах здійснив В. Роїк. На його думку соціальний ризик представляє собою «вірогідність настання матеріальної незабезпеченості працівників внаслідок втрати заробітку через втрату працездатності (професійні та інші захворювання, нещасні випадки, в тому числі на виробництві) або відсутність попиту на працю (безробіття)» [2]. Дане визначення неодноразово піддавалося критиці, оскільки в ньому в якості суб'єктів соціального ризику визначені лише працівники. Але соціальний ризик загрожує і іншим групам економічно активного населення, головним джерелом засобів до існування яких є трудовий дохід. Крім того, в якості причини матеріального незабезпечення вказана лише втрата заробітку через непрацездатність по хворобі, але не беруться до уваги такі обставини, як старість, вагітність та пологи тощо. Проаналізувавши дані обставини, О. Мачульська визначила соціальний ризик як вірогідність настання матеріальної незабезпеченості особи внаслідок відсутності заробітку з об'єктивних соціально-значимих причин, та у зв'язку з додатковими витратами щодо утримання дітей чи інших членів, а також щодо задоволення потреб у медичних чи соціальних послугах [3]. У вітчизняній правовій літературі під соціальними ризиками прийнято розуміти такі події в житті людини, за яких виникає небезпека втрати матеріальних засобів доля задоволення її першочергових (базових) потреб, необхідних для збереження і відтворення повноцінного життя як члена людського суспільства [4].

Серед характерних ознак соціальних ризиків фахівці виділяють наступні: мають виключно об'єктивний характер (настають незалежно від волі особи та

не можуть бути усунені нею самостійно через зовнішні чинники, а не з будь-яких суб'єктивних причин); обмежують (чи порушують) життєдіяльність людини та зумовлюють її соціальну незабезпеченість; закріплені національним законодавством як обставини, внаслідок настання яких особа може потребувати допомоги держави чи суспільства; є потенційно закономірними для кожної людини (обов'язково або, як правило, трапляються чи можуть трапитися за певних обставин) [5].

На практиці соціальний ризик має конкретні видові прояви. Сучасний їх перелік визнаний міжнародним співтовариством (Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Європейський кодекс соціального забезпечення (1964 р., переглянутий 1990 р.), Європейська соціальна хартія (1961, переглянута 1996), Конвенції Міжнародної організації праці) та закріплений у національному законодавстві. Так, згідно міжнародних актів, до соціальних ризиків, які створюють основу для набуття людиною права на соціальне забезпечення, належать: тимчасова непрацездатність, вагітність та пологи, необхідність догляду за малолітньою дитиною, або дитиною інвалідом, або за інвалідом, престарілим членом сім'ї, хвороба, інвалідність, старість, смерть годувальника, безробіття з незалежних від людини причин, нещасний випадок на виробництві, професійне захворювання, смерть та деякі інші.

Концепція соціальних ризиків передбачає їх класифікацію за рядом критеріїв. Так, за критерієм способу державного забезпечення традиційним є поділ соціальних ризиків на страхові, що забезпечуються в рамках системи загальнообов'язкового соціального страхування та передбачають особливий механізм економічно обґрунтованих розмірів страхових внесків і відповідних страхових виплат, а також нестрахові, які покладено в основу організації системи державної соціальної допомоги визначеним категоріям громадян.

Також виділяють ризики: економічного характеру – відсутність попиту на працю (безробіття) трудові каліцтва і професійні захворювання(інвалідність, смерть годувальника); фізіологічного характеру - тимчасова або стійка втрата працездатності, вагітність і пологи, старість; демографічного характеру - утримання і виховання дітей [3].

Залежно від ступеня типовості та причин виникнення соціальні ризики поділяють на: загальнолюдські (загальносоціальні) ризики, що зумовлені біологічною, фізіологічною і соціальною природою людини (хвороба, непрацездатність, материнство, безробіття, старість); професійні ризики, що зумовлені негативними факторами виробництва (трудове каліцтво, професійне захворювання); ризики спричинені державно-політичними подіями (воєнними діями, репресіями); ризики техногенного та екологічного характеру.

Одним із актуальних напрямків наукового пошуку у цій сфері можна визнати нетрадиційні соціальні ризики. Нетрадиційні соціальні ризики відрізняються від традиційних особливими чинниками чи підставами, особливим характером порушення життєдіяльності, що призводить до неможливості

задоволення життєво важливих потреб, як наслідок – особливими способами захисту, які мають бути формалізовані в законодавстві та забезпечені необхідними фінансовими та організаційними ресурсами. Наприклад, поява такого соціального ризику як бідність, на думку провідних фахівців, ознаменувало певний якісний стрибок у системах соціального захисту [6]. Даний ризик полягає у відсутності у сім'ї або особи, яка самотньо проживає, коштів у розмірі прожиткового мінімуму. Зовнішні обставини життя, що призводять до бідності, настільки різноманітні (наприклад, стихійні лиха, збройні та міжнаціональні конфлікти, радіаційні та техногенні катастрофи тощо), що їх можна групувати за різними ознаками, але не можна законодавчо встановити вичерпного переліку.

Окремої уваги потребують соціальні ризики, спричинені воєнними діями (мобілізація, вимушена міграція), техногенними та екологічними явищами. Такі ризики характеризуються високим рівнем небезпеки для життя та невідворотними фізичними та матеріальними втратами. Тому визначення соціальних ризиків даної групи та способів їх забезпечення є невідкладним завданням правничої науки.

Таким чином, соціальний ризик, який отримав визнання сучасної галузевої науки, може бути визнаний основною категорією права соціального забезпечення. Водночас перелік соціальних ризиків, які є підставами соціального забезпечення, не можна вважати раз і назавжди ustalеним.

Література:

1. Вигдорчик Н.А. Теоретические основы социального страхования. Москва. Книга, Петроград. 1923. С. 14-16.
2. Роик В.Д. Социальная защита работника в процессе труда: проблемы теории и практики: Автореф. дис. докт. экон. наук. Москва, 1994. С.21.
3. Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения. Перспективы развития. Москва: Городец. 2000. С.7-9.
4. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. С.44.
5. Синчук С. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення. *Право України*. 2003. №3. С. 52 – 55.
6. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. Київ: Знання, 2005. С.72.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА.....	3
Албул С. В. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПРОТИДІІ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	5
Алексеев Д.Г., Чекмарьова І.М. ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ВИМОГ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО ЧИ НАДЗВИЧАНОГО СТАНУ	8
Андрієнко І.С. КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	10
Антоненко О. А. ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	14
Арбуз І.Л., Чекмарьова І.М. ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ	16
Бойко М. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	18
Будяченко О. М. ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА	20
Буртова В. В., Антоненко О. А. ПРОТИДІЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	22
Воронцов А. В. УМИСНЕ ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	24
Голинська Л.О., Рудой К.М. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	28
Головко В. М., Данилюк В. В. АКТУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	30
Гонтаренко В. П. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ.....	32